

Sygn. akt I PK 102/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 6 lutego 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa E.T.

przeciwko PGE G. i E. K. S.A. Oddziałowi Kopalni Węgla Brunatnego B. w R.
o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 lutego 2013 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.

z dnia 20 grudnia 2011 r., sygn. akt [...]

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z 28 kwietnia 2011 r. Sąd Rejonowy – Sąd Pracy w B. uwzględnił powództwo E. T. przeciwko PGE G. i E. K. S.A. Oddział Kopalnia Węgla Brunatnego B. w R. o odszkodowanie w wysokości 12.361,60 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu z tytułu zaniżenia przez pracodawcę ilości należnych akcji pozwanej Kopalni oraz z tytułu utraty dywidendy od tych akcji.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 3 grudnia 1998 r. aktem notarialnym został dokonany akt komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego Kopalni Węgla Brunatnego „B.” w R. w spółkę akcyjną Skarbu Państwa. Na mocy aktu komercjalizacji (§ 9) uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji Spółki należącej do Skarbu Państwa na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (jednolity tekst.: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm., powoływanej dalej także jako ustawa prywatyzacyjna) i w rozporządzeniu Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych (Dz.U. Nr 33, poz. 200, zwanego dalej rozporządzeniem Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r.).

W dniu 8 lutego 1999 r. została zawarta pomiędzy Skarbem Państwa a Kopalnią Węgla Brunatnego „B.” Spółką Akcyjną w R. umowa zlecenia nr [...] na wykonanie czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji uprawnionym pracownikom, w której Spółka zobowiązała się między innymi do przyjęcia oświadczeń uprawnionych pracowników w terminie do 22 czerwca 1999 r., sporządzenia ostatecznej listy uprawnionych i powiadomienia Ministra o ich liczbie oraz przyjmowania i rozpatrywania reklamacji dotyczących pominięcia uprawnionego na liście lub sprostowania danych dotyczących okresu zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym.

E.T. był pracownikiem pozwanej Kopalni Węgla Brunatnego B. w R. w okresie od 12 września 1978 r. do 28 lutego 1997 r. W czasie zatrudnienia

pracował na stanowisku spawacza i maszynisty pomp odwodnieniowych. Pozwany pracodawca nie kwalifikował pracy wykonywanej przez powoda, jako pracy górniczej w wymiarze półtorakrotnym. Powód został zaliczony do 8 grupy uprawnionych pracowników, wyodrębnionej ze względu na łączny okres zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym i Spółce. Na osobę uprawnioną zaliczoną do tej grupy przypadły 1.353 akcje Spółki. Przy uwzględnieniu przelicznika 1,5 do stażu pracy powoda, E.T. zostałby zaliczony do 10 grupy pracowników uprawnionych do 1.903 akcji.

W dniu 26 kwietnia 2005 r. Skarb Państwa zawarł z E.T. umowę nieodpłatnego zbycia 1.353 akcji BOT Kopalni Węgla Brunatnego B. S.A. w R. o wartości nominalnej 10 zł każda.

W pozwanym zakładzie pracy obowiązuje Zakładowy Układ Zbiorowy KWB „B.” z dnia 1 września 1992 r. Protokołem Dodatkowym Nr [...] z dnia 27 października 2006 r. zmieniono obowiązujący w KWB B. Zakładowy Układ Zbiorowy między innymi w zakresie określania stanowisk i kategorii zaszeregowania pracowników kopalni zatrudnionych na stanowiskach robotniczych i nierobotniczych. Według nowej regulacji wewnętrznej, powód wykonywał pracę górniczą w wymiarze półtorakrotnym w rozumieniu przepisów Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r. Nr 2, poz. 8).

Powód podpisał porozumienie z pracodawcą, mocą którego oświadczył, że nie będzie dochodzić jakichkolwiek roszczeń związanych z uprawnieniami pracowniczymi do zrealizowanego prawa nieodpłatnego nabycia akcji KWB B. S.A. Podpisanie porozumienia było warunkiem wszczęcia procedury weryfikacyjnej. Komisja Weryfikacyjna działająca w pozwanej Kopalni dokonała weryfikacji stanowiska pracy E.T. i uznała, że w okresie zatrudnienia wykonywał on pracę górniczą na stanowisku górnika kopalni odkrywkowej, zaliczaną w wymiarze półtorakrotnym. Po weryfikacji powód otrzymał nowe świadectwo wykonywania pracy górniczej, potwierdzające tę okoliczność.

Pozwana Spółka działała na podstawie statutu. W dniu 30 czerwca 2009 r.

Zwyczajne Walne Zgromadzenie PGE Kopalni Węgla Brunatnego B. Spółki Akcyjnej w R. podjęło uchwałę w przedmiocie przeznaczenia zysku za rok 2008, w tym w zakresie wypłaty na rzecz akcjonariuszy dywidendy w kwocie 2,08 zł brutto za akcję.

W 2009 r. E.T. otrzymał dywidendę od posiadanych 1.353 akcji Spółki. Wysokość dywidendy od utraconych przez powoda 550 akcji stanowi kwotę 1.144,00 zł brutto, po potrąceniu zryczałtowanego podatku dochodowego w wysokości 19% stanowi kwotę 926,64 zł.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika, iż powód nadal jest posiadaczem akcji. Akcje BOT Kopalni Węgla Brunatnego B. S.A. w R. zostały przekształcone na akcje PGE G. i E. S.A. według parytetu 1:0,70215768374381. W wyniku zamiany powód otrzymał 950 akcji. Następnie doszło do przekształcenia akcji PGE G. i E. S.A. (PGE GiE) na akcje P. G. E. S.A. (PGE) według współczynnika zamiany 1: 1,27560301. W wyniku tej zamiany powód stał się posiadaczem 1.211 akcji. Zdaniem Sądu Rejonowego, gdyby przekształceniom podlegał pełen pakiet akcji BOT KWB B. S.A., powód byłby po zamianach akcji posiadaczem 1.703 akcji PGE S.A. E.T. otrzymał zatem o 492 akcje PGE S.A. mniej.

Akcje P. G. E. S.A. są notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w W. Cena 1 akcji P. G. E. S.A. w dniu zamknięcia rozprawy, tj. w dniu 27 kwietnia 2011 r. wynosiła 23,69 zł.

Sąd Rejonowy, analizując obowiązki Ministra Skarbu Państwa i Spółki w procesie udostępniania akcji, a także w zakresie ustalania okresu zatrudnienia uprawnionych pracowników, przyjął za Sądem Najwyższym, że odpowiedzialność za utratę przez uprawnionego pracownika prawa do akcji, będąca następstwem niewłaściwego wykonania obowiązków przez podmioty, do których należało przeprowadzenie procesu nieodpłatnego zbywania akcji, jest odpowiedzialnością kontraktową, której podstawę prawną stanowi art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Odnosząc się do przesłanek odpowiedzialności kontraktowej przewidzianych w art. 471 k.c., Sąd Rejonowy stwierdził, że dywidendy wypłacane akcjonariuszom przez Spółkę mogą zostać zakwalifikowane jako utracone korzyści w rozumieniu art. 361 § 1 i § 2 k.c. w razie bezprawnego niewydania nieodpłatnie akcji spółki powstałej w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego na podstawie

przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, a w sprawie szkoda w tej postaci rzeczywiście powstała. W toku procesu zostało wykazane duże prawdopodobieństwo osiągnięcia korzyści majątkowej przez powoda, który nie zbył dotychczas posiadanych akcji. Powód wykazał z odpowiednio wysokim prawdopodobieństwem, że byłby posiadaczem utraconych akcji w dniu dywidendy.

Sąd pierwszej instancji uznał, że istnieje związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy działaniem pozwanej Spółki a utratą prawa do nieodpłatnego nabycia części akcji Spółki przez powoda. Pozwana Kopalnia w nienależyty sposób wypełniła ustawowe obowiązki związane z nieodpłatnym nabywaniem przez uprawnionych pracowników akcji skomercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego, w szczególności wadliwie obliczyła okres zatrudnienia powoda, uprawniający go do nieodpłatnego nabycia akcji Spółki, dokonała niewłaściwej kwalifikacji pracy górniczej wykonywanej przez E.T.. Zostało to potwierdzone w protokole Komisji Weryfikacyjnej, świadectwie wykonywania pracy górniczej i decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przeliczeniu wysokości emerytury górniczej. Przy prawidłowym obliczeniu okresu zatrudnienia, z uwzględnieniem właściwego przelicznika, E.T. zostałby zaliczony do 10 grupy uprawnionych pracowników (okres zatrudnienia powyżej 24 lat) i uzyskałby prawo do nieodpłatnego nabycia 1.903 akcji pozwanej Kopalni. Nadto powód otrzymałby dywidendę od utraconej liczby akcji.

Odnosząc się do podpisania przez powoda porozumienia (w istocie jednostronnego oświadczenie woli), na podstawie którego oświadczył, że nie będzie dochodzić jakichkolwiek roszczeń związanych z uprawnieniami pracowniczymi do zrealizowanego prawa nieodpłatnego nabycia akcji pozwanej Spółki, Sąd Rejonowy wskazał, że powód podpisał takie oświadczenie, gdyż otrzymał informacje, że w przypadku odmowy podpisania tego oświadczenia nie otrzyma nowego angażu ze zmianą nazwy stanowiska pracy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, celem zawartego porozumienia było pozbawienie pracowników możliwości dochodzenia odszkodowania za zaniżoną liczbę akcji, nie może ono zatem stanowić podstawy do pozbawienia pracownika prawa do odszkodowania za niewywiązanie się pracodawcy z obowiązku prawidłowego i rzetelnego ustalenia

liczby przysługujących mu akcji pracowniczych. W okolicznościach przedmiotowej sprawy zawarcie porozumienia należy uznać za czynność sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, a zatem w świetle treści art. 58 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. za czynność nieważną.

Sąd Rejonowy uznał także za bezzasadny podniesiony przez pozwaną w toku sprawy zarzut przedawnienia roszczeń powoda - na podstawie art. 291 § 1 k.p. Wskazał, że odpowiedzialność za utratę przez uprawnionego pracownika prawa do akcji, będąca następstwem niewłaściwego wykonania obowiązków przez podmioty, do których należało przeprowadzenie procesu nieodpłatnego zbywania akcji, jest odpowiedzialnością kontraktową, której podstawę prawną stanowi art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Obowiązki pracodawcy dotyczące procedury nieodpłatnego nabycia akcji nie są objęte treścią stosunku pracy, wynikają z ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw i przepisów wykonawczych wydanych na podstawie tej ustawy, dlatego też roszczenie powoda o odszkodowanie z tytułu utraty prawa do nieodpłatnego nabycia akcji nie ulega przedawnieniu na zasadach określonych w art. 291 § 1 k.p. Podstawę tego roszczenia stanowią przepisy prawa cywilnego, tym samym podlega ono terminom przedawnienia roszczeń majątkowych wskazanym w Kodeksie cywilnym. W tym przypadku jest to termin dziesięcioletni określony w art. 118 k.c. w związku z art. 471 k.c.

Wyrok ten w zakresie punktu „1”, w części określonej kwotą 11.217,60 zł, tj. odszkodowania za utracone akcje oraz w zakresie punktu „3” zaskarżyła apelacją pozwana Spółka i zarzuciła mu naruszenie prawa materialnego: art. 118 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie dziesięcioletniego okresu przedawnienia; art. 291 k.p., poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że 3-letni termin przedawnienia z tego przepisu nie odnosi się do roszczeń odszkodowawczych związanych z nieodpłatnym zbyciem akcji; art. 6 k.c. i art. 471 k.c., poprzez ich błędną ich wykładnię i przyjęcie, że powód wykazał wysokość rzeczywiście poniesionej szkody oraz poprzez uznanie, że powód wykazał, iż wartość jednej akcji pozwanego wynosi kwotę 22,80 zł oraz naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c., poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. wyrokiem z dnia 20 grudnia 2011 roku oddalił apelację.

Sąd Okręgowy podzielił w pełni zarówno przyjęte przez Sąd Rejonowy ustalenia jak i dokonaną na ich tle ocenę prawną, a w konsekwencji wszystkie zarzuty apelacyjne uznał za nietrafne.

Przed wszystkim Sąd Okręgowy, odnosząc się do zarzutu ustalenia wysokości odszkodowania, zauważył, że powód jest nadal posiadaczem akcji, które nabył pierwotnie na podstawie umowy nieodpłatnego zbycia akcji zawartej ze Skarbem Państwa. Akcje te uległy konwersji i nie są obecnie akcjami BOT KWB B. S.A. Są to akcje PGE S.A., notowanej na giełdzie. Poniesiona przez powoda szkoda nie ogranicza się więc do wartości akcji według ceny ich zbycia przez Skarb Państwa (ceny nominalnej). Jej wysokość wynika z ceny akcji PGE S.A. według wartości giełdowej. Tym samym prawidłowo Sąd Rejonowy wyliczył należne powodowi odszkodowanie.

Wskazał także, przywołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, że roszczenie o odszkodowanie z tytułu utraty prawa do nieodpłatnego nabycia akcji nie ulega przedawnieniu na zasadach określonych w art. 291 § 1 k.p., gdyż roszczenie zgłoszone przez powoda nie jest roszczeniem ze stosunku pracy, a związanym ze stosunkiem pracy.

Pozwana Spółka zaskarżyła ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 361 § 2 k.c., przez nieprawidłowe określenie wysokości poniesionej szkody przez przyjęcie, że należy uwzględnić wartość akcji po cenie giełdowej, a nie po cenie nominalnej i niezastosowanie art. 291 § 1 k.p., przez przyjęcie, że roszczenie powoda nie ulega przedawnieniu zgodnie z tym przepisem, a także naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c., przez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku, czemu Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda ma charakter sprawy związanej ze stosunkiem pracy, a nie sprawy ze stosunku pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona co do zarzutu wadliwego przyjęcia 10-letniego okresu przedawnienia roszczenia odszkodowawczego powoda.

Problem odpowiedzialności spółki będącej pracodawcą za utratę przez pracownika prawa do akcji nabywanych na preferencyjnych zasadach był wielokrotnie rozstrzygany przez Sąd Najwyższy. Od chwili wejścia w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych doszło do wykształcenia jednolitej linii orzecznictwa. W wielu orzeczeniach przyjęto, że spółka powstała w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego ma w procesie udostępniania akcji swoje własne obowiązki wobec uprawnionych pracowników i niewykonanie lub nienależyte ich wykonanie może uzasadniać jej odpowiedzialność odszkodowawczą na podstawie art. 471 k.c. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2004 r., I PK 291/03, OSNP 2004, nr 23, poz. 397). Sąd Najwyższy dopuszcza również odpowiedzialność pracodawcy na podstawie art. 415 k.c.

Do chwili podjęcia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2011 r., I PZP 5/10 (OSNP 2011, nr 15-16, poz. 199) w judykaturze prezentowany był pogląd, że roszczenia odszkodowawcze pracowników przeciwko pracodawcy (byłemu pracodawcy) oparte na przepisach prawa cywilnego, a więc mających zastosowanie w sprawach z zakresu prawa pracy na mocy art. 300 k.p., przedawniają się według reguł określonych w przepisach Kodeksu cywilnego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 maja 2009 r., I PK 13/09, OSNP 2011, nr 1-2, poz. 4; z 15 listopada 2007 r., II PK 62/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 4; z 21 grudnia 14 2004 r., I PK 122/04, OSNP 2005, nr 24, poz. 390 – przy czym wszystkie te orzeczenia dotyczyły tak zwanych roszczeń uzupełniających z tytułu wypadków przy pracy, które były dochodzone na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych, a więc z terminem przedawnienia określonym w art. 442¹ k.c., poprzednio art. 442 k.c., a także wyroki z 25 maja 2010 r., I PK 190/09, OSNP 2011, nr 21-22, poz. 273 i z 28 sierpnia 2007 r., II PK 5/07, OSNP 2008, nr 19-20, poz. 285). Sąd Najwyższy nie aprobował zatem tezy, że przyznanie sprawie przymiotu sprawy z zakresu prawa pracy (art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.) zawsze w każdym przypadku uzasadnia zastosowanie terminu przedawnienia określonego w

Kodeksie pracy (niezależnie od materialnoprawnej podstawy roszczenia). Sąd Najwyższy przyjmował również, że podział na roszczenia ze stosunku pracy i roszczenia z nim związane ma swą genezę w procedurze cywilnej, a nie w prawie materialnym (wyrok z 28 sierpnia 2007 r., II PK 5/07, OSNP 2008, nr 19-20, poz. 285). Czym innym jest procesowy zakres spraw z zakresu prawa pracy, który obejmuje sprawy o roszczenia ze stosunku pracy oraz o roszczenia z nim związane (art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.), a czym innym kwestia materialnoprawna dotycząca wyboru podstawy przedawnienia.

Od podjęcia uchwały z 19 stycznia 2011 r., I PZP 5/10, (roszczenie o odszkodowanie z tytułu otrzymywania niższej emerytury wskutek wydania przez pracodawcę niewłaściwego świadectwa pracy oraz niewydania zaświadczenia o pracy górniczej przedawnia się na podstawie art. 291 § 1 k.p.) w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiło się odmienne rozstrzygnięcie omawianego zagadnienia prawnego (wyroki z 8 maja 2012 r., I PK 211/11, I PK 213/11, I PK 226/11 oraz z 14 czerwca 2012 r., I PK 225/11).

Przedstawiona rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięta została uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2010 r., I PZP 1/12 (niepublikowaną), zgodnie z którą roszczenie o odszkodowanie od pracodawcy z tytułu utraty prawa do nieodpłatnego nabycia akcji ulega przedawnieniu na podstawie art. 291 § 1 k.p.

Natomiast całkowicie nieuzasadniony jest zarzut naruszenia art. 361 § 2 k.c., przez przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że należy uwzględnić wartość akcji po cenie giełdowej, a nie po cenie nominalnej. W judykaturze i doktrynie utrwalil się kierunek wykładni pojęcia szkody zgodny z tezami teorii dyferencjalnej (różnicy). Wymaga ona przy ustalaniu wysokości odszkodowania uwzględnienia różnicy pomiędzy aktualnym stanem majątkowym poszkodowanego a tym, jaki zaistniałby przy braku szkody. W przedmiotowym stanie faktycznym oznacza to odwołanie się do wartości akcji według ceny giełdowej, bowiem akcje, z tytułu utraty których powód dochodzi odszkodowania, stały się przedmiotem obrotu na giełdzie (zob. orzeczenia przywołane przez Sąd drugiej instancji: uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 22 listopada 1963 r., III PO 31/63, OSNCP 1964 nr 7-8, poz. 128;

uchwała z dnia 3 stycznia 1967 r., III PZP 38/66, OSNCP 1967 nr 3, poz. 49; uchwała z dnia 31 maja 1994 r., III CZP 68/94, Wokanda 1994 nr 7, s. 9).

Podobnie rzecz się ma z zarzutem naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Może on być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (przykładowo wyroki Sądu Najwyższego z 3 października 2008 r., II PK 48/08, LEX nr 513006 oraz z 24 listopada 2009 r., II PK 129/09, LEX nr 571918). Takie zaś okoliczności nie zachodzą w niniejszej sprawie.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

/tp/